

10. Tiyatro Olimpiyatları ve Madach Projesi

Prof. Dr. Münip Melih Korukçu¹

I. Tiyatro Olimpiyatlarının Kısa Tarihi

Çağımızın önemli yönetmenlerinden Theodoros Terzopoulos tarafından ortaya atılan Tiyatro Olimpiyatları fikri 1995 yılından beri farklı kültürlerde gerçekleştirilen önemli tiyatro yapımlarının bulunduğu bir etkinlik olarak devam etmektedir. Günümüz tiyatrosuna şekil veren çok sayıda yazar, yönetmen ve topluluğun en özel yapımlarıyla şekillenen bu olimpiyatın artistik oluşumunda Japonya'dan Tadashi Suzuki, Amerika'dan Robert Wilson, Almanya'dan Heiner Müller, Brezilya'dan Antunes Filho, Rusya'dan Yuri Lyubimov, İngiltere'den Tony Harrison ve İspanya'dan Nuria Espert gibi isimler de yer aldı.

Tiyatro hakkında genellikle farklı ve hatta birbirine zıt görüşlere sahip olan çeşitli tiyatro okullarını bir araya getirmek ve tiyatro sanatçıları arasında kültürlerarası ağ oluşturmaya teşvik etme amacı taşıyan olimpiyatların ilki Yunanistan'ın Delphi şehrinde 1995 yılında, "Trajedi Sanatı" temasıyla gerçekleştirildi. "Umut Yaratmak" temasıyla 1999 yılında Japonya'da gerçekleşen ikinci olimpiyatın ardından 2001 yılında Rusya'da gerçekleştirilen 3. Uluslararası Tiyatro Olimpiyatlarının teması ise "Halkın Tiyatrosu" idi. 2006 yılında ülkemizde (İstanbul'da) gerçekleştirilen 4. Tiyatro Olimpiyatı ise, "Sınırların Ötesi" temasını taşıyordu. Güney Kore'de 2010 yılında "Sevgi ve İnsanlık" temasıyla düzenlenen 5. Olimpiyatın altıncısı "Rüya" teması ile Çin'de 2016 senesinde düzenlenmişti. "Hakikatin Yeri Olarak Dünya" temasıyla Polonya'da 2018 yılında gerçekleştirilen 7. Olimpiyattan sonra 8. Uluslararası Tiyatro Olimpiyatları Hindistan'ın Delhi kentinde "Arkadaşlık Bayrağı" temasıyla düzenlendi. Farklı olarak 9. Olimpiyat ise 2019 yılında iki farklı ülkede, Rusya ve Japonya'da "Köprüleri Yaratmak" teması ile yinelenmiştir.

İdeoloji, kültür ve dil farklılıklarına bakılmaksızın farklı tiyatro uygulayıcıları arasındaki diyalogun teşvik edildiği, tiyatro alışverişini destekleyen, kar amacı gütmeyen bir organizasyon olan Tiyatro Olimpiyatları, farklı tiyatro geleneklerini benimsemeyi, farklı kültürlere saygı göstermeyi ve dünya çapındaki tiyatro sanatçıları arasında kültürlerarası ağ kurmayı teşvik etmeyi amaçlayan uluslararası çok kültürlü, çok disiplinli bir tiyatro festivalidir. Ortalama iki ay süren etkinliklerde dünyanın farklı ülkelerinden gelen yapımların sahnelenmesine ek olarak paralel etkinlikler de düzenlenmektedir. Örneğin 2006 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen 4. Uluslararası Tiyatro Olimpiyatında o yıl, doğumunun 100. yılında Samuel Beckett ve ölümünün 75. yılında Lorca, oyunlarıyla anıldı ve 15. İstanbul Tiyatro Festivaliyle birlikte ilerlendi. 10. Uluslararası Tiyatro Olimpiyatları da aşağıda aktarılacak olan Madach Projesi gibi farklı yan etkinlikleri bünyesinde barındırdı.

II.10. Uluslararası Tiyatro Olimpiyatı

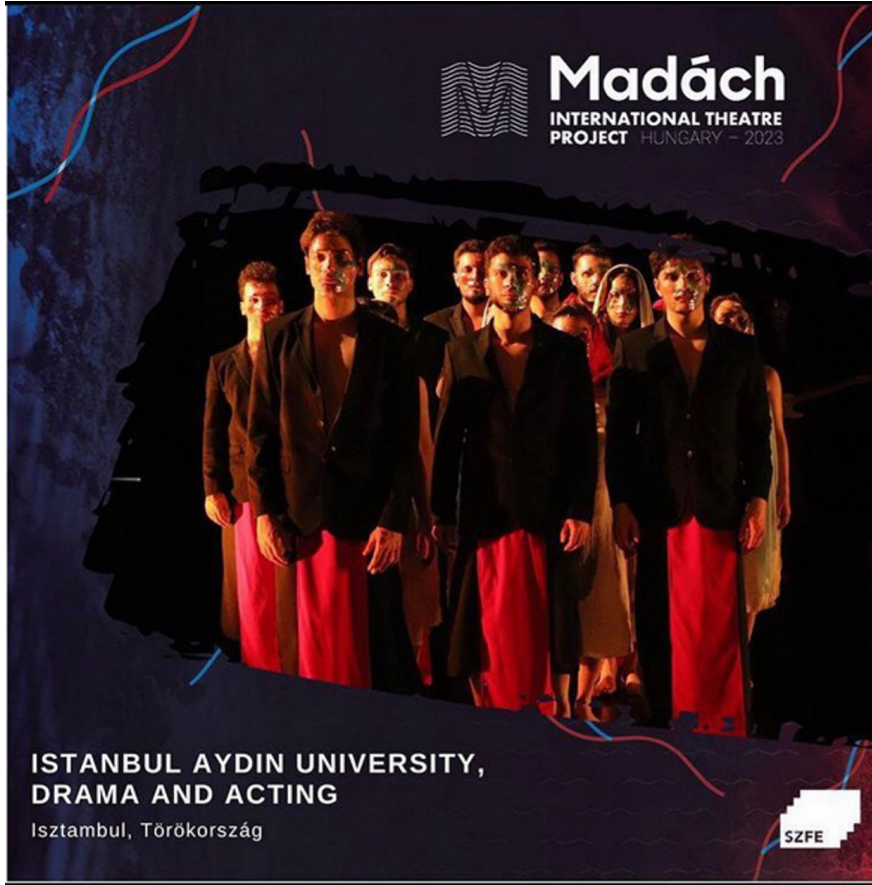
Pandemi nedeniyle kesintiye uğrayan sürecin ardından 10. Uluslararası Tiyatro Olimpiyatı "Ey İnsan, çabala, çabala, inan; ve güven" temasıyla Macaristan'da gerçekleştirildi. Macaristan'daki 2023 Tiyatro Olimpiyatları'nın organizatörü Budapeşte Ulusal Tiyatrosu'ydu.

¹ Prof.Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Drama ve Oyunculuk Bölümü Öğretim Üyesi

1837'de kurulan bu kurum, o zamandan beri Macar dili tiyatrosunun merkezi olmuştur. Uluslararası Tiyatro Olimpiyatları Komitesi'nin talebi üzerine 2023 Olimpiyatları'nın Sanat Yönetmenliği, Macaristan Ulusal Tiyatrosu direktörü Attila Vidnyánszky tarafından üstlenilmiştir.

Attila Vidnyánszky'nin liderliğindeki Ulusal Tiyatro, 2014 yılında Madách Uluslararası Tiyatro Buluşması'nın (MITEM) kurulması da dahil olmak üzere bir dizi etkinlik aracılığıyla kapsamlı bir uluslararası ağ geliştirmiştir. 2014 yılında kurulan MITEM,

Macaristan'ın açıklık ve diyalog ruhuyla düzenlenen en büyük uluslararası tiyatro festivalidir. MITEM, farklı kültürlerin, ideolojilerin ve tiyatro estetiğinin temsilcilerinin eserlerini sunabilecekleri ve kendi uluslarının tiyatrosunu özgürce, birbirlerine merak ve saygı duyarak temsil edebilecekleri sanatsal bir buluşma olarak planlanmıştır. MITEM'in başarısı, Uluslararası Tiyatro Olimpiyatları Komitesi'nin 2023 Olimpiyatları'nın organizasyonunu Ulusal Tiyatro ve Attila Vidnyánszky'ye emanet etmesini sağlamıştır.

Resim 1. Madach Projesi Afişlerinden

Macaristan Tiyatro Olimpiyatları, Macar hükümetinden (yaklaşık) 12 Milyon Euro tutarında hibe alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda Budapeşte'deki Ulusal Tiyatro'nun ve Sanat Yönetmeni Attila Vidnyánszky'nin belirlediği özerklik, özgürlük ve kültüre erişimin teşvik edilmesi konseptleriyle 1 Nisan – 1 Temmuz 2023 tarihleri arasında yayılan etkinlikler, Theodoros Terzopoulos, Suzuki Tadashi, Romeo Castellucci, Krytian Lupa, Slava Polunyn, Heiner Goebbels, Silviu Purcărete, Eugenio Barba, Tiago Rodrigues gibi dünyanın önde gelen tiyatro sanatçılarından, yönetmenlerinden bazılarının yapımlarını Budapeşte'de ve diğer Macar kentlerinde seyirciyle buluşturdu. Dans, kukla ve sokak tiyatrosu gösterileri ile toplamda 750 civarında performansın gerçekleştirildiği olimpiyatların ana etkinlikleri Budapeşte'deki Ulusal Tiyatro'da düzenlenen 9. Madách Uluslararası Tiyatro Buluşması'yla (MITEM) da birleştirildi.

III. Madach Uluslararası Tiyatro Projesi

Etkinliklerin odak noktasında ise doğumunun 200. yılı kutlanan önemli Macar tiyatro yazarı Imre Madach yer almaktaydı. Aristokrat, şair, avukat ve politikacı bir yazar olan Imre Madach, 1823 yılında Macaristan Krallığı'nın Alsósztrégova kentindeki (bugünkü Dolná Strehová, Slovakya) aile şatosunda, zengin ve soylu bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. 1829'dan itibaren Madách, Vác'ın Piarist okulunda okudu. 1831'de kolera salgını sırasında Buda'da kaldı. 1837'de Peşte Üniversitesi'nde eğitimine başladı. 1842'de resmen avukat oldu. 1848-1849 Macar devrimine katıldı ve hapsedildi; Nógrád ilçesindeki küçük mülküne döndüğünde aile hayatının bu arada tamamen mahvolmuş olduğunu fark etti. Bu onun doğal melankoliye eğilimini artırdı ve 1861 yılına kadar kamusal hayattan çekildi

ve zamanını en önemli eseri İnsanın Trajedisini (Az ember tragoediája/The Tragedy of Man) yazmaya adanmıştı. 1864 yılında Alsósztrégova'da öldü.

İnsanın Trajedisini, Madách'ın en önemli ve en kalıcı eseridir. Yazıldığı dönemin tipik özelliklerini gösteren bu önemli eser, bugün Macar tiyatrolarının repertuarının merkezi eseridir ve Macaristan'ın tarihsel süreci içinde zaman zaman eğitim sisteminde yasaklı olma ile zorunlu okuma ödevi olma arasında gidip gelmiştir. Ancak günümüzde ortaokul öğrencileri için zorunlu okuma listesinde yer almaktadır. 10. Uluslararası Tiyatro Olimpiyatının "Ey İnsan, çabala, çabala, inan; ve güven" teması bu oyundan alıntılanmıştır. Oyun insanın dünya üzerindeki tarihsel serüvenini yer yer mitik, yer yer ütopyik ve metafizik bir bakış açısıyla kronolojik olarak aktarmayı amaçlar. Toplam 15 epizottan oluşan oyun, yaklaşık 4000 satır uzunluğunda dramatik bir işirdir. Ülkemizde pek bilinmemekle birlikte ünlü Alman ozan Goethe'nin Faust'u ve Milton'un Kayıp Cennet'iyle karşılaştırılabilecek fikirleri detaylandırmaktadır. Ana karakterler Adem, Havva ve Lucifer'dir. Üçü, insanlık tarihindeki farklı dönüm noktalarını ziyaret etmek için zamanda yolculuk yapar ve Lucifer, Adem'i hayatın anlamsız olduğuna ve insanlığın mahkûm olduğuna ikna etmeye çalışır. Adem ve Lucifer her sahnenin başında tanıtılır; Adem çeşitli önemli tarihsel roller üstlenir ve Lucifer genellikle bir hizmetçi veya sırdaş olarak hareket eder. Havva her sahneye daha sonra girer. İnsanın Trajedisini, on tarihsel dönemi temsil eden on beş sahne içermektedir. Kutsal kitaplara göre insanın yaratılışı ve ardından cennetten kovuluşu ile başlar. Sonrasında art arda Mısır, Antik Yunan, Antik Roma, Bizans dönemleri boyunca insanın şeytan

tarafından ayartılmaya çalışılışına tanıklık eder. Büyük Londra yangını (Kapitalizmin keşfi), Fransız İhtilali gibi, insanlık tarihinin önemli olaylarını, sonrasında cennet tasavvuru takip eder ve oyun son bulur.

10. Uluslararası Tiyatro Olimpiyatının odağında yer alan Madach Uluslararası Projesi, Madach'ın 1861 de yayınlanan, ilk gösterimi 140 yıl önce yapılan İnsanın Trajedisi

adlı oyununu olimpiyatların kapanış etkinliği olarak gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Proje, 10. Uluslararası Tiyatro Olimpiyatının Artistik direktörü, Macar Ulusal Tiyatrosu'nun Genel Sanat Yönetmeni ve Budapeşte Tiyatro ve Film Sanatları Üniversitesi'nin Mütevelli Heyet Başkanı Attila Vidnyánszky'nin direktörlüğünde yürütülmüştür.

Resim 2. Attila Vidnyánszky oyunun genel provasında

1964 doğumlu Macar tiyatro ve opera yönetmeni, öğretmen Attila Vidnyánszky Ungvár Devlet Üniversitesi Macarca Bölümü'nden 1985 yılında mezun oldu. İki yıl edebiyat ve tarih öğretmenliği yaptı. 1992 yılında Kiev Devlet Karpenko-Karj Tiyatrosu ve Film Akademisi'nden tiyatro yönetmenliği bölümünden mezun oldu. 2004 yılında Macaristan Devlet Operası'nın baş direktörlüğüne atandı. 2006-2013 yılları

arasında Debrecen'deki Csokonai Ulusal Tiyatrosu'nun direktörlüğünü yaptı. 2013 yılından bu yana Ulusal Tiyatro'nun genel müdürlüğünü yürütmektedir. 2014 yılında Ulusal Tiyatro'nun MITEM festivalini (Madách Uluslararası Tiyatro Buluşması) kurdu. 2005'ten beri Macaristan Sanat Akademisi üyesi olan yönetmen, 2008 yılında Macar Tiyatro Topluluğu'nun kuruluşuna katıldı ve o tarihten bu yana kuruluşun başkanlığını

Resim 5. Konstantinopol Sahnesi

Dört kıtadan gelen genç üniversite öğrencilerinin, Macar edebiyatının başyapıtlarından biri olan İnsanlık Trajedisi'ni kendi teatral düşünce tarzlarına göre Macar seyircisine sunmak için aylarca uğraştığı projeyi, benzersiz bir kültürel misyon olarak tanımlamak hatalı olmayacaktır. Oyunun cenet epizodunu Polonya'dan davet edilen Varşova Film Okulu sahnelerken ev sahibi Macaristan, Paradiscom ve Falanster sahnelerini hayata geçirdi. Giza'daki Dramatik Sanatlar Yüksek Enstitüsü Sanat Akademisi oyunun Mısır bölümünü, Yunanistan'dan Atina Konservatuvarı Drama Okulu, oyunun Atina bölümünü ve İtalya'nın Milano kentindeki Centro Teatro Attivo, oyunun Roma epizotunu sahnelerdiler. Türkiye'yi temsilen

İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Drama ve Oyunculuk Bölümünün oyunun Konstantinopol adlı epizodunu sahnelediği etkinlikte Paris epizodu Fransa'dan katılan Uluslararası Film ve Televizyon Okulu tarafından performe edildi. İngiltere'den davet edilen Liverpool Sahne Sanatları Enstitüsü oyunun Londra bölümünü sahneye taşıdı. Oyunun iki parçadan oluşan Prag bölümleri ise Romanya'dan gelen Bükreş IL Caragiale Tiyatro ve Sinema Üniversitesi tarafından sahnelendi. Oyunun evrende geçen iki farklı bölümü ise Gürcistan'dan gelen Tiflis Sota Rustaveli Devlet Tiyatro ve Film Sanatları Üniversitesi ve Kanada'dan gelen Toronto York üniversitesi tarafından seyirciyle buluşturuldu.

Resim 6. Oyunun finalinden

Buluşmaya davet edilen okulların kendi kültürlerinin süzgecinden geçirerek hazırladıkları çalışmalarının tek tek izlendiği ilk kısmın ardından tüm okullar projenin ikinci kısmını hazırlamak üzere Attila Vidnyánszky yönetmenliğinde iki hafta süren yoğun bir prova sürecine girdiler. Tuna nehri üzerinde bulunan Obuda adasındaki eski bir gemi fabrikasının hangarı, proje için sahneye dönüştürüldü. Yoğun prova sürecinin sonunda iki yüzü aşkın oyunculuk bölümü öğrencisinin sahne aldığı yapım 10. Tiyatro Olimpiyatlarının kapanış oyunu olarak 23 Haziran tarihinde iki ara ile toplamda yedi saat yirmi dakika süre ile seyirciyle buluştu.

Sonuç Yerine

Olimpiyat düşüncesinin tarihsel olarak ne zaman ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte İ.Ö. 8. yüzyıla kadar uzanan bir geçmişi ol-

duğu kabul edilir. Spor orijinli bu etkinliklerin modern hayatta yeniden gerçekleştirilmesi 1896 yılını bulur. Antik dönemde gerçekleştirilen olimpiyat oyunlarının en önemli özelliklerinden biri bu etkinlikler süresince düşmanlıkların ve savaşların askıya alınmasıdır. Bu açıdan bakıldığında Olimpiyat ruhu barışın sembolüdür. Aynı şekilde sanatın da iyileştirici ve onarıcı gücü inkâr edilemez bir gerçekliktir. Toplumlar çeşitli nedenlerle tarih boyunca savaşmışlardır ve görünen o ki bu durum devam edecektir. Ancak sanat ve olimpiyat ruhu insanlara savaşmanın dışında da alternatiflerin olduğunu hatırlatmaya devam edecektir. Aynı şeyi düşünmeyen, aynı şekilde inanmayan, aynı kültüre sahip olmayan toplumların bir arada yaşamasının, paylaşmasının, diyalog kurabilmesinin, birbirlerini anlamasının ve birbirlerine saygı duymasının anahtarı da

yürütmektedir. 2010-2013 yılları arasında EMMI Bakanı ile birlikte çalışan Tiyatro Sanatları Komitesi'nin başkanlığını da yapmıştır. 2020 yılından itibaren Budapeşte Tiyatro ve Film Üniversitesi'ni yöneten vakfın mütevelli heyeti başkanlığını yürüten Attila Vidnyánszky, 18 Eylül 2023'te Sota Rustaveli'deki Gürcistan Devlet Tiyatro ve Drama

Üniversitesi'ne fahri doktora ünvanı alarak eğitimlik görevine başladı. Yönettiği oyunlarla çok sayıda yerli ve yabancı ödülle layık bulunan yönetmen, Macar Ulusal Tiyatrosu'nun Genel Sanat Yönetmenliğini ve Budapeşte Tiyatro ve Film Sanatları Üniversitesi'nin Mütevelli Heyet Başkanlığını sürdürmektedir.

Resim 3. Prof. Mehmet Birkiye Konstantinopol sahnesini yönetirken

Madách Projesinin 2023, yılın en önde gelen uluslararası yükseköğrenim kültürel etkinliklerinden biri olduğunun altı çizilir. Şöyle ki, bu etkinlik sırasında, dört kıtada-

ki on bir ülkeden tiyatro okulları ortak bir büyük yapım çerçevesinde Imre Madách'ın en tanınmış eseri İnsanın Trajedisi'ni sahnelemek üzere davet edilmiştir.

Resim 4. İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Drama ve Oyunculuk Bölümü Ekibi

Attila Vidnyánszky'nin hayata geçirdiği proje iki ana kısımdan oluşmaktaydı. İlk kısım, oyunun 15 epizotunun her ülkeden drama öğrencileri tarafından kendi ana dillerinde, kendi yönlerinde, hayal ettikleri manzara da canlandırıldığı bir okullar buluşması

şeklinde planlanmıştı ve 10- 12 Haziran tarihleri arasında eski bir tren fabrikasından kültür merkezine dönüştürülen Eiffel Sanat Stüdyolarında (Eiffel Mühelyház) gerçekleştirildi.

sanat ve olimpiyat ruhudur. Bu bağlamda 1995 yılından itibaren düzenlenen tiyatro olimpiyatları da böylesi bir idealle günümüze dek uygulanagelmıştır. Sonuncusu Macaristan'da gerçekleştirilen Tiyatro Olimpiyatlarının çatısı altında yer alan Madach Projesi de, dört kıtadan on bir oyunculuk okulunun öğrencilerini bir araya getirerek sanatın birleştirici gücünü bir kere daha vurgulamıştır. Savaşların, soykırımların ve terör olaylarının insanlığın ümidini kemir-

diği dünyamıza 10. Tiyatro Olimpiyatları barışa ve sağduyuya dair "Ey İnsan, çabala, çabala, inan; ve güven" mesajını aşılıyarak barışın çok da erişilmez bir hedef olmadığınin altını çizmiştir. Dünyamızın, bu gerçekliğin hatırlatılmasına duyduğu ihtiyaç düşünüldüğünde sanatın ve olimpiyat ruhunun daha fazla gündemde tutulmasının gerekliliği de somutlaşmaktadır. Bu katkı yazısı tam da bu ruhu hatırlatma amacıyla kaleme alınmış ve insanlık barışına adanmıştır.

Kaynaklar ve Bağlantılar

Tiyatro Olimpiyatları https://en.wikipedia.org/wiki/Theatre_Olympics

10. Tiyatro Olimpiyatları Resmi Web Sayfası <https://szinhaz.org/en/10th-theatre-olympics-budapest-hungary/>

Madach Projesi Resmi Web Sayfası <https://nemzetiszhaz.hu/elodas/madach-projekt-2023-az-ember-tragediaja>

Imre Madach hakkında: <https://en.wikipe->

[dia.org/wiki/Imre_Mad%C3%A1ch](https://en.wikipedia.org/wiki/Imre_Mad%C3%A1ch)

Basında İstanbul Aydın Üniversitesinin Olimpiyatlara katılımı:

<https://halktv.com.tr/makale/uluslararası-tiyatro-olimpiyatları-ve-isildayan-türkiye-754609>

<https://t24.com.tr/haber/istanbul-aydin-universitesi-guzel-sanatlar-fakultesi-drama-ve-oyunculuk-bolumu-budapest-te-duzenlenen-10-tiyatro-olimpiyatlarına-davet-edildi,1120669>